

Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki**II Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech****Poznań, 17-19 kwietnia 2013**

Ewa Włostowska
Główna Biblioteka Lekarska

Polska Bibliografia Lekarska A.D. 2013

Kierownik Działu Bibliografii Medycznych Głównej Biblioteki Lekarskiej w Warszawie. Od początku aktywności zawodowej zajmuje się zagadnieniami związanymi z naukową informacją medyczną, w szczególności językami informacyjno-wyszukiwawczymi, w tym prowadzeniem, doskonaleniem i praktycznym zastosowaniem w Polskiej Bibliografii Lekarskiej polskiej wersji Medical Subject Headings — bazy TezMeSH

Streszczenie: Celem referatu jest przedstawienie rozwoju bazy Polska Bibliografia Lekarska (PBL), jaki nastąpił w okresie od I Konferencji Naukowej Konsorcjum BazTech do dziś. Rozwój bazy PBL w omawianym okresie to głównie wynik modernizacji i rozwoju jej baz pomocniczych, tj. bazy danych o czasopismach indeksowanych w PBL oraz języka informacyjno-wyszukiwawczego, czyli polskiej wersji Medical Subject Headings pod nazwą TezMeSH. Baza TezMeSH została w 2011 r. przyjęta jako polska wersja narodowa do wielojęzycznej bazy narodowych tłumaczeń MeSH, prowadzonej jako Unified Medical Language System przez Narodową Bibliotekę Medycyny Stanów Zjednoczonych. W omawianym okresie Polska Bibliografia Lekarska została wyposażona w narzędzia informatyczne pozwalające m.in. na linkowanie do pełnych tekstów najpopularniejszych kolekcji czasopism medycznych, np. Ovid LinkSolver i Ebsco LinkSource, bezpośrednie przejście z bazy PBL na strony internetowe czasopism polskich oraz automatyczne przekazywanie danych do najpopularniejszych edytorów tekstu, co pozwala na usprawnienie tworzenia bibliografii załącznikowych przez użytkowników bazy PBL.

Słowa kluczowe: bazy bibliograficzne, medyczne bazy danych, Polska Bibliografia Lekarska

Abstract: The paper presents a development of the Polish Medical Bibliography since the I Scientific Conference BazTech for today, makes us know about the Polish translation of Medical Subject Headings – TezMeSH as a Polish source in the Unified Medical Language System and informs us about some new possibilities of getting the full text articles.

Keywords: the bibliographic databases, the medical databases, the Polish Medical Bibliography

Prezentacja

Wprowadzenie

Polska Bibliografia Lekarska (PBL) to najstarsza dziedzinowa baza danych w Polsce. Tworzona jest w Głównej Bibliotece Lekarskiej w Warszawie od roku 1979. Obejmuje polskie piśmiennictwo z zakresu nauk medycznych (podstawowych i klinicznych), nauk pokrewnych, organizacji ochrony zdrowia oraz edukacji pacjenta. Zawiera dane o wydawnictwach zwartych, artykułach z czasopism, rozprawach doktorskich i habilitacyjnych, materiałach konferencyjnych, listach i komentarzach. Rejestruje polonica. Materiały do bazy opracowywane są z autopsji. PBL została zbudowana według programu autorskiego własnych programistów w systemie UNESCO pod nazwą MicroL-SIS. Od początku jest prowadzona zgodnie ze standardami obowiązującymi dla światowej medycznej bazy danych Medline i przy użyciu jej języka informacyjno-

wyszukiwawczego – Medical Subject Headings (MeSH). Już w 1991 r. rozpoczęto wprowadzanie bazy streszczeń polskich i angielskich. Baza opracowywana jest na bieżąco i aktualizowana co kwartał. W PBL zarejestrowanych jest ponad 1800 tytułów czasopism medycznych, część z nich istnieje w bazie już od ponad trzydziestu lat.

Baza TezMeSH w Unified Medical Language System

Baza TezMeSH to polska wersja języka informacyjno-wyszukiwawczego prowadzonego przez Narodową Bibliotekę Medycyny Stanów Zjednoczonych (US National Library of Medicine). Za zgodą twórców i właścicieli baza jest prowadzona w Głównej Bibliotece Lekarskiej od roku 1978. Pod koniec każdego roku kalendarzowego jest aktualizowana do nowej wersji źródłowej i impementowana w Polskiej Bibliografii Lekarskiej. Baza ma trzydziestu odbiorców instytucjonalnych z resortu zdrowia i spoza niego.

Prowadzona w GBL baza TezMeSH nie jest prostą kalką bazy amerykańskiej, zawiera bowiem deskryptory własne (polskie), niezbędne do opisu polskiej rzeczywistości, np. Izby Lekarskie, Narodowy Fundusz Zdrowia. Nie ulegają unicestwieniu terminy służące uprzednio do indeksowania; pozostają zapisane w rekordzie deskryptora, świadcząc o jego historii. Przykładem może tu być termin OSTEOPOROZA, który jeszcze niedawno występował w polskiej literaturze jako ZRZESZOTNIENIE KOŚCI. Takie zmiany są odnotowywane i kiedyś stanowić mogą ciekawe źródło wiedzy do badań nad rozwojem szeroko rozumianej terminologii medycznej.

Ogromną wagę przywiązuje się do rozbudowy polskiej zawartości semantycznej bazy, do powiększania zbioru askryptorów-synonimów, bo to ułatwia wyszukiwanie w PBL. Ponieważ artykuły opracowujemy z autopsji, z łatwością zauważamy różne formy czy postaci terminów i na bieżąco wprowadzamy synonimiczne formy do odpowiednich rekordów. Zbiór polskich synonimów przyrasta bardzo szybko.

W piętnastu krajach na świecie, w Europie i w Japonii, prowadzone są narodowe wersje językowe bazy MeSH i używane do opracowywania narodowych medycznych baz bibliograficznych. W maju 2011 r. wersja MeSH Głównej Biblioteki Lekarskiej została przyjęta jako polska wersja narodowa do wielojęzycznej bazy – multitezaurusu pod nazwą Unified Medical Language System (UMLS) prowadzonego przez Narodową Bibliotekę Medycyny Stanów Zjednoczonych. UMLS to, najogólniej rzecz ujmując, zbiór folderów, plików i oprogramowania, który integruje terminologię słowników z zakresu zdrowia, medycyny i nauk biomedycznych, standardów, klasyfikacji itp., co umożliwia tworzenie bardziej skutecznych interoperacyjnych systemów biomedycznych i usług informacyjnych, np. elektroniczne karty zdrowia. Pod koniec każdego roku nowa polska wersja MeSH przekazywana jest do bazy międzynarodowej w Stanach Zjednoczonych.

Rozwój PBL w latach 2009–2013

Twórcy Polskiej Bibliografii Lekarskiej dokładają wszelkich starań, aby była ona stale modernizowana, ulepszana, rozbudowywana, by stanowiła rzetelne źródło wiedzy zarówno dla studentów kierunków medycznych, jak i lekarzy praktyków oraz lekarzy naukowców i innych badaczy pracujących na rzecz rozwoju polskich technologii/procedur medycznych oraz sprzętu do diagnostyki, leczenia i rehabilitacji chorych.

W latach 2009–2013 Polska Bibliografia Lekarska została wyposażona w informatyczne narzędzia umożliwiające szybkie dotarcie do pełnego tekstu dokumentu. Stało się to możliwe dzięki opracowaniu bazy pomocniczej pod nazwą Czasopisma indeksowane w PBL i informatycznemu powiązaniu jej z bazą bibliograficzną. Stworzyło to w rezultacie możliwości linkowania do pełnotekstowych kolekcji zagranicznych czasopism medycznych na platformach Ovid i Ebsco oraz pozwoliło na przechodzenie z rekordów bibliograficznych PBL poprzez skrót tytułu na strony internetowe polskich czasopism medycznych. Łatwość i szybkość dotarcia do pełnego tekstu artykułu jest ułatwieniem i oszczędnością czasu dla czytelników. Podobnie ważne znaczenie ma fakt istnienia automatycznego przekazywania wyszukanych danych do najpopularniejszych edytorów tekstu, co pozwala na usprawnienie tworzenia bibliografii załącznikowych przez użytkowników bazy PBL.

Baza pomocnicza Czasopisma indeksowane w PBL

Baza zawiera 1871 rekordów odpowiadającym tytułom czasopism indeksowanych w PBL od roku 1979. Z tej liczby 1294 tytuły mają adresy URL na serwery wydawców, a z 482 czasopism tworzone są automatem linki OpenURL do pełnych tekstów artykułów poprzez narzędzia linkujące LinkSource lub LinkSolver. W każdym rekordzie oprócz podstawowych danych o czasopiśmie znajdują się również aktualna punktacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, hasło przedmiotowe oraz rok, od którego dane czasopismo jest indeksowane w medycznej bazie bibliograficznej. Nie wychodząc z rekordu bazy Czasopisma, można uzyskać informację o liczbie rekordów danego tytułu w PBL.

Realizacja postulatów użytkowników

Oprócz starań i wysiłków związanych z informatycznym rozwojem bazy PBL, dużą wagę jej twórcy przywiązują do realizacji postulatów jej użytkowników. Z tego właśnie powodu opracowano moduł pod nazwą PrePBL. Znajdują się tam, gromadzone w ciągu kwartału, rekordy będące w trakcie opracowania, bez charakterystyki treściowej dokumentu.

Innym postulatem użytkowników, szczególnie tych systematycznie śledzących w literaturze doniesienia o ubocznym działaniu określonych substancji, było umożliwienie wyszukiwania informacji tylko w dodanych ostatnio do PBL rekordach. Stworzono więc możliwość przeszukiwania przyrostu bazy. Można dokonywać przeszukań nie tylko zbioru rekordów dołączonych przy ostatniej aktualizacji bazy, lecz także poprzednich. Wszystkie oznaczane są datą dołączenia do bazy.

Najbliższe plany

Twórcy Polskiej Bibliografii Lekarskiej uważają, że ważnym elementem rozwoju bazy będzie jej linkowanie do bazy PubMed (światowej medycznej bazy bibliograficznej prowadzonej przez US National Library of Medicine) dzięki wykorzystaniu możliwości informatycznych bazy TezMeSH oraz jej angielsko-polskiej terminologii. Będzie to wygodne dla jej użytkowników, ponieważ z doświadczenia wiemy, że przeszukują oni głównie te dwie bazy.

Planowane jest również udostępnienie wybranych danych z bazy PBL w Internecie poprzez wyszukiwarkę Google, co zwiększy wykorzystanie samej bazy i przyczyni się do jej popularyzacji. Potrzebnym naszym użytkownikom rozwiązaniem jest automatyczna korelacja wyszukanej literatury z formularzem do zamawiania odbitek dokumentów, znajdującym się na stronie domowej Głównej Biblioteki Lekarskiej.

Oprócz realizacji nowych zadań twórcy Polskiej Bibliografii Lekarskiej wykonują nieprzerwanie niezmienny obowiązek, jakim jest również codzienna dbałość o jakość baz, ich aktualność i jak najlepsze informatyczne współdziałanie, służące zaspokajaniu potrzeb informacyjnych naszych użytkowników oraz upowszechnianiu wiedzy o kierunkach badań i osiągnięciach polskich nauk medycznych i pokrewnych im dyscyplin.